

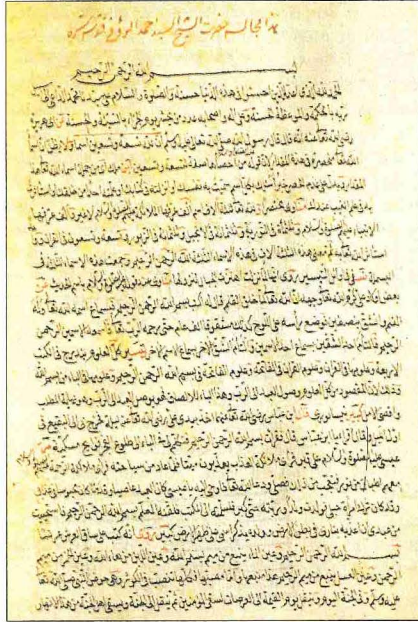
AHMED RAÜFİ

(ö. 1170/1756-57)

Mutasavvıf, Halvetiyye'nin
Ramazâniyye şubesinin
Raûfiyye kolunun kurucusu.

1068'de (1657-58) Üsküdar'da doğdu. Medrese tahsilini tamamladıktan sonra Üsküdar Kapıağası Medresesi müderrisliğine tayin edildi. Doğanlılar ile Salacak arasındaki Koca Sinan Paşa Camii'nde imam-hatiplik yaptı. Halvetiyye'nin Ramazâniyye koluna mensup Kös-tendilli Şeyh Ali Efendi'ye (ö. 1143/1730-31) intisap ederek ondan hilâfet aldı. Koca Sinan Paşa Camii yakınlarındaki evinin yanına yaptırdığı tekkede irşadla meşgul oldu ve yirmi kadar halife* yetiştirdi. Sultan III. Osman'ın kendisini sık sık ziyaret edip duasını aldığı nakledilmektedir. Üsküdar'da vefat etti ve adı geçen caminin hazîresine defnedildi. Şöhretten kaçınan ve münzevi bir hayat süren Ahmed Raûfî'nin yerine oğlu Muhammed Nûrullah Efendi (ö. 1189/1775) geçti. Raûfî mahlası ile şiir ve ilâhiler yazan Ahmed Raûfî'nin basılmamış bir divanı ile *Kurretül'uyûn* adlı Türkçe bir risâlesi ve *Mecâlîs* adlı Arapça bir mev'îza* kitabı vardır (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 294).

Ahmed Raûfî'nin Arapça mev'îza kitabı *Mecâlîs*'in ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 294)

Raûfî, Raûfî Efendi ve Ahmed Raûfî Efendi Tekkesi gibi isimlerle anılan Raûfiyye Âsitânesi'nin kuruluş tarihi tesbit edilememiştir. Ancak XVIII. yüzyılın ilk yarısı içinde inşa edilmiş olduğu söylenebilir. XX. yüzyılın başlarına kadar faal olan tekke, 1920'lerde çıkan Doğanlılar yangınında tamamen yanmıştır.

Ahmed Raûfî Tekkesi'nin bir âsitâne olduğu göz önüne alınarak tam teşekküllü bir tarikat yapısı şeklinde kurulduğu tahmin edilebilir. Tamamen ortada kalmış olan bu tekkenin mimarisi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Raûfiyye tarikatı, tekkeler kapatılınca kadar Beykoz ve Yeniköy'deki iki tekke ile varlığını sürdürmüştür.

BİBLİYOGRAFYA:

Âsitâne Tekkeleri, s. 17; *Mecmûa-i Cevâmî*, II, 64-65; *Osmanlı Müellifleri*, I, 76; *Tomar - Halvetiyye*, s. 95-96; Pakalın, III, 13; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ*, s. 24; R. Ekrem Koçu, "Ahmed Raûfî Efendi", *İstA*, I, 460-461.

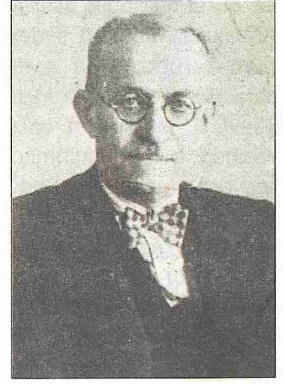
M. BAHA TANMAN

AHMED REFİK ALTINAY

(ö. 1937)

Son devir Türk tarihçisi.

İstanbul'da Beşiktaş'ta doğdu (1880 veya 1881). Babası, Sultan Abdülaziz'in vekilharcı Ürgüplü Ahmed Ağa'dır. Ailesi Ürgüp'te Gürlükçüoğulları adıyla tanınmakta idi. Ahmed Refik ilk öğrenimini Beşiktaş'taki Vişnezade Mektebi'nde yaptı. Daha sonra askerî rüşdiyeyi ve Kuleli İdâdisi'ni bitirdi. 1898'de Mekteb-i Harbiyye'den birincilikle mezun oldu. Uzun yıllar askerî okullarda coğrafya ve Fransızca hocalığı yaptı. 1907'de yüzbaşıyla yükseldi, ertesi yıl Harp Okulu tarih öğretmenliğine getirildi. 1909 yılında Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Cerride Şubesi'nde görevlendirildi. Bu sırada Askerî Mecmua'nın yayımına nezaret etti ve burada askerî konularda makaleler yazdı. Aynı yıl kurulan Târih-i Osmânî Encümeni'ne üye olan Ahmed Refik, Balkan Savaşı sırasında Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye tarafından sansür müfettişliğine getirildi. Savaş bittikten sonra askerlikten emekli oldu. 1913'te bir süre bazı medreselerde tarih muallimliği yaptı. I. Dünya Savaşı çıkınca yüzbaşı rütbesiyle tekrar askere alındı ve Sansür Genel Müfettişliği emrine verildi. Bir yazısında Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti aleyhindeki faaliyetlerinden bahsetmesi üzerine, Sadra-

Ahmed
Refik
Altınay

zam Mısırlı Said Halim Paşa'nın gözünden düştü ve arpa saman memuriyeti ile Orta Anadolu'ya gönderildi. Bir süre bu görevle Ulukışla, Nevşehir ve Ürgüp civarında bulunan, bu arada bazı tarihî araştırmalar yapan Ahmed Refik 1915'te Eskişehir Askerî Sevk Komisyonu başkanlığına getirildi. Ancak çok geçmeden orada geçirdiği şiddetli bir hastalıktan dolayı Enver Paşa'nın aracılığı ile İstanbul'da oturmasına izin verildi. I. Dünya Savaşı sonlarında, Ermeni mezâlimini yerinde incelemek üzere yabancı gazetecilerden kurulan heyetin başında Doğu Anadolu'ya gönderildi. Bu sıradaki gözlemlerini daha sonra *İki Komite İki Kıtla* (İstanbul 1919) ve *Kafkas Yollarında Hâtıralar ve Tahassüsler* (İstanbul 1919) adlı kitaplarda topladı. 1918'de İstanbul Dârülfünunu Osmanlı (Türk) Tarihi Kürsüsü'ne müderris olarak tayin edildi. 1925'te Abdurrahman Şeref Bey'in ölümü ile boşalan Türk Tarih Encümeni başkanlığına getirildi. 1933'te üniversitenin yeniden teşkilâtlandırılmasıyla dârülfünundaki hocalığı sona erdi. Bundan sonra geçimini *Cumhuriyet* ve *Akşam* gazeteleri ile *Millî Mecmua* ve *Hayat* mecmuasında yazılar yazarak sağladı. Hayatının son yıllarını Büyükdada'daki evinde geçirdi. 10 Ekim 1937'de öldü ve Büyükdada'ya defnedildi.

Daha çok popüler bir tarihçi olarak tanınan Ahmed Refik'in yazı hayatı askerî okullardaki öğretmenliği sırasında başladı. Günlük ve haftalık gazete ve dergilerde sürekli olarak yazan A. Refik, bir süre *Tercümân-ı Hakikat* ve *Millet* gazetelerinin başyazarlığını da yaptı. Daha sonra *İrtikâ*, *Ma'lûmat*, *Hazîne-i Fünûn* ve *Mecmûa-i Ebüzziyâ*, *İkdam* ve *Peyam* ile ittihatçıların yayın organı olan *Yeni Mecmua* ve *Anadolu Mecmuası*'nda da makaleler yayımladı. Bu arada altı ciltlik *Büyük Tâ-*

rih-i Umûmî'yi neşretti (İstanbul 1328) ve "Geçmiş Asırlarda Osmanlı Hayatı" serisinden *Lâle Devri 1130-1143* (İstanbul 1331); *Târihi Simâlar* (İstanbul 1331); *Köprülüler* (İstanbul 1331); *Felâket Sene-leri 1094-1110* (İstanbul 1332); *Kadınlar Saltanatı I-IV* (İstanbul 1332-1923); *Âlimler ve Sanatkârlar 900-1200* (İstanbul 1924) gibi eserlerini *İkdam*'da tefrika etti. Bir yandan popüler mahiyette yazılar yazarken öte yandan *Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*'nda ilmî makaleler de yayımlıyordu.

Enver Paşa'nın teşvikiyle ilk defa Hazîne-i Evrâk'a (Arşiv) girerek Osmanlı belgelerini inceleyen Ahmed Refik'in asıl ilmî çalışmaları 1915'te Anadolu'dan İstanbul'a döndükten sonra başlar. Değerli vesikaları ihtiva eden *Memâlik-i Osmâniyye'de Demirbaş Şarî* (İstanbul 1332); *Onuncu Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı 961-1000* (İstanbul 1933, 2. bs., *Onaltıncı Asırda İstanbul Hayatı*, 1935); *Memâlik-i Osmâniyye'de Kral Rakoczi ve Tevâbii 1109-1154* (İstanbul 1333); *Osmanlılar ve Büyük Frederik 1133-1179* (İstanbul 1333); *Türkiye'de Mülteciler Meselesi* (İstanbul 1926); *Anadolu'da Türk Aşiretleri 966-1200* (İstanbul 1930); *Hicrî Onikinci Asırda İstanbul Hayatı 1100-1200* (İstanbul 1930); *Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri 967-1200* (İstanbul 1931); *Hicrî Onbirinci Asırda İstanbul Hayatı 1000-1100* (İstanbul 1931); *Hicrî Onüçüncü Asırda İstanbul Hayatı 1200-1255* (İstanbul 1932); *Onaltıncı Asırda Râfizilik ve Bektâşilik* (İstanbul 1932); *Türk Hizmetinde Kral Tököli İmre 1683-1705* (İstanbul 1932) adlı eserler buradaki çalışmalarının mahsulüdür. İstanbul hayatına dair eserleri-

ni faksimile neşirleri 1988'de yapılmıştır. Demirbaş Şarî ile ilgili çalışmasından dolayı İsveç hükümeti, Türk-Bulgar ilişkilerine dair araştırma ve yayınları dolayısıyla da Bulgar İlimler Akademisi tarafından nişan ve madalya ile taltif edilen Ahmed Refik, bizde eski tarihçiliğin son, modern tarihçiliğin ilk, popüler tarihçiliğin ise en iyi temsilcisidir.

İlmî mahiyetteki makalelerini *Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, *Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası* ve *Türkiyat Mecmuası*'nda neşreden Ahmet Refik, tarihî konuları halkın seviyesine indirirken gerçeği tahrif etmemeye gayret göstermiştir.

Bu arada çocuklar için tarih kitapları ile okul kitapları yazan, Fransızca'dan da bazı tercümeleyen Ahmed Refik, ayrıca *Silâhdar Târihi*, *Târih-i Gilmânî* ile *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*'nin dokuzuncu ve onuncu ciltlerini de yayımlamıştır. Rindmesrep ve neşeli bir mizaca sahip olan Ahmed Refik'in birçoğu bestelenmiş olan şiirleri *Gönül* (1932) adlı kitapta toplanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

R. Ekrem Koçu, *Ahmed Refik*, İstanbul 1938; Muzaffer Gökman, *Tarihi Sevdiren Adam: Ahmed Refik Altınay*, İstanbul 1978; Mükrimin Halil, "Müverrih Ahmed Refik", *Millî Mecmuâ*, sy. 39, İstanbul 1341; A. Tietze, "Ahmad Rafik", *El²* (Fr.), I, 302-303.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

AHMED REMZÎ DEDE

(bk. AKYÜREK, Ahmed Remzî).

AHMED RESMÎ

(ö. 1783)

Osmanlı devlet adamı ve tarihçisi.

1700'de Girit'te doğdu. Tahsilini tamamlamak üzere geldiği İstanbul'da reisülküttâblardan Tavukçubaşı damadı Mustafa Efendi'nin yanında yetişti ve daha sonra onun damadı oldu. Devlet hizmetine girerek Bursa mukâtaa'sı, Selânik, İstanbul ve Gelibolu baruthaneleri nezaretleri, küçük evkaf muhasebeciliği görevlerinde bulundu. Sadrazam Râgıb Mehmed Paşa tarafından III. Mustafa'nın tahta geçişini bildirmek üzere sıkı-kı sâni defterdarlığı pâyesiyile Avusturya'ya elçilikle gönderildi (1757-1758). Daha sonra maliye tezkirecisi ve Anado-

lu muhasebecisi oldu. Yedi Sene savaşları sonunda Prusya-Rusya yakınlaşmasının Osmanlı Devleti'ne zararlı olup olmadığını incelemek, ayrıca yolu üzerinde bulunan Osmanlı himayesindeki Leh-liler'e teminat vermek için elçilikle Berlin'e gönderildi (Temmuz 1763). Prusya kralının ifadesiyle, vazifesini "zerâfet ve fetânetle" yapan Resmî, İstanbul'a döndüğünde (Temmuz 1764) sadâret mektupçuluğuna tayin edildi. Ardından çavuşbaşı, matbah ve tersane emini, rûznâmceci*ci oldu. Moldovanî Ali Paşa'nın sadâretinde devlet işlerindeki bilgisi ve yararlığı düşünülerek 23 Kasım 1769'da sadrazam kethüdâlığına getirildi ise de kısa süre sonra sadâret değişikliği sebebiyle eski görevine iade edildi. Rûznâmceci olarak bulunduğu Rus savaşında Avrupa'yı yakından tanımış olduğundan 24 Şubat 1771'de tekrar sadâret kethüdâlığına getirildi. Bu hizmette iken nişancı*lık pâyesiyile başmurahtas olarak Küçük Kaynarca Antlaşması görüşmelerine katıldı. İstanbul'a dönüşünde azledilen Ahmed Resmî, bundan sonra matbah emaneti, sıkı-kı sâni defterdarlığı, cizye muhasebeciliği ve rûznâmcecilikte bulundu. İleri yaşta gözden düştü ise de Halil Hamîd Paşa'nın sadrazamlığı sırasında kendisine önce süvari mukabeleciliği, sonra da rûznâmcecilik verildi. 30-31 Ağustos 1783 gecesi öldü. Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi.

Eserleri. Tarihe karşı özel bir merakı olan Ahmed Resmî Efendi, küçük hacimdeki eserlerinden ikisini *Hadikatü'l-vüzerâ*'yı örnek alarak meydana getirmişti. Bunlardan, muhtemelen 1750 yılında kaleme aldığı *Halikatü'r-rüesâ**, kayınpederi Reisülküttâb Mustafa Efendi'ye karşı duyduğu saygının mahsulü olup Koca Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi'den başlayarak Râgıb Paşa'ya kadar gelen reisülküttâbların hal tercümelerini toplamaktadır. Eser Râgıb Paşa'ya sunulduğunda, onun tavsiyesi üzerine daha çok *Sefinetü'r-rüesâ* adıyla anılmaya başlanmıştır. Daha sonra 1178'e (1764-65) kadar ilâveler yaptığı bu eser, Süleyman Fâik Efendi'nin Reisülküttâb Mehmed Sâdık Efendi'ye (1812-1824) kadar gelen zeyliyle birlikte taş basması olarak ve yanlışlıkla *Halifetü'r-rüesâ* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1269). Dârüssaâde ağalarının biyografilerini ihtiva eden *Hamiletü'l-küberâ* adlı eserinin telifi ise, Kızlarağası Sümbül Ağa'nın korsanlarca şehid edilmesinin mü-

Ahmed Refik Altınay'ın mezarı-Büyükdada/İstanbul

